

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2023. augusztus 28–szeptember 3.

Szilágyi Márton Madách Imréről

Látogatás a keszthelyi Balaton Múzeumban

Film: Az árnyék a szememben

Elérkezett a képregényfilmek ezüstkora?

Az ember tragédiája nem a semmiből született

Idén emlékezzünk meg arról, hogy kétszáz éve, 1823. január 21-én látta meg a napvilágot Alsósztrégován Madách Imre költő, író, politikus, Az ember tragédiája című emberiségdráma szerzője. Ennek apropóján beszélgettünk Szilágyi Márton irodalomtörténésszel, az ELTE 18-19. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke tanszékvezető tanárával a Tilos az Á-ban.

– Madách Imre olyan, ősi középnemesi családba született, amelyben mindkét ágon hagyománya volt a hazafiságnak, az irodalom, a művészet szeretetének. Több őse is verselt, és távoli rokona volt Rimay János költő. Mindez mennyire határozta meg az ő személyiségét, hogy végül is azzá lett, aki?

– A családi hagyományok bizonyára szerepet játszottak Madáchnak az irodalom iránti érdeklődésében. Édesapját korán, mindössze tizenegy évesen veszítette el, s neveltetése ettől kezdve édesanyjára hárult, aki fontosnak tartotta fiának a nemesi családokhoz méltó nevelését. Így már tizenégy és fél éves korában Pestre küldte tanulni, ahol Madáchot gazdag szellemi milió, inspiráló ismeretségi kör, színház, könyvtár vette körül, és ez bizonyosan hozzájárult ahhoz, hogy fölébredt benne az érdeklődés az irodalom iránt. Mindez azonban nem lett volna elég ahhoz, hogy alkotó ember, jelentős író váljon belőle, hiszen mindez általánosnak számított a Nógrád megyei nemesi családok nevelési gyakorlatában. Az, hogy Madách irodalommal kezdett el foglalkozni, a korabeli nevelési rendszer sajátosságaiból is következett, nevezetesen, hogy a gyereket retorikára tanítják, irodalmi szövegeket olvasatnak vele, több nyelven, latinul is, magyarul is megtanítják bizonyos mértékig verselni: ez benne volt a korszak nevelési eszményeiben. Madách mindezt elsajátította, de ez persze önmagában még nem jelentett garanciát arra, hogy valakiből író is váljon.

– Madách már tizenégy és fél éves korában a pesti jogi egyetemen tanult. Milyen szellemi hatások érték itt?

– Volt egy nemesi családok gyermekeiből álló baráti társasága, akik közül néhányan később történelmi személyiségek lettek, mint például Lónyay Menyhért. Madáchnak fontos élményt jelentett a színház

is, amitől tiltotta az édesanyja, így Madách erről mindig csak óvatosan beszélt a haza írott leveleiben. Akkor már működött a Pesti Magyar Színház, amelyet 1840-től Nemzeti Színháznak neveztek. Madách itt ismerkedett meg a színház működésével, hogy aztán később, amikor drámát írt, már ne törődjön a színpadi feltételrendszerrel. Ezen kívül rendszeresen olvasta a korszak legfontosabb folyóiratait. A múlt század hatvanas éveiben egy Debrecenben élő irodalomtörténész, Baranyi Imre könyvet írt arról a szellemi kapcsolatról, amely Madách, illetve a Bajza József és Vörösmarty Mihály szerkesztette *Athenaeum* között alakult ki. Baranyi végigolvasta a folyóirat cikkeit, és rengeteg olyan nyomot talált, ami *Az ember tragédiájához* és a *Mózeshez* vezethet el. Madách azonban nem csupán az *Athenaeumot* olvasta, hanem más irodalmi folyóiratokat is. Ne felejtjük el azt sem, hogy Madách számára az irodalom nem csak a magyar nyelvűséget jelentette, már csak a nyelvtudása miatt sem, hiszen francia és német forrásokhoz is hozzáférhetett!

– Madáchnak nagyon korán, már tizenhét évesen megjelent *Lantvirágok* című verseskötete, a negyvenes években pedig szinte ontotta a drámákat: *Commodus*, *Mária királynő*, *Csak végnapjai*, *Egy férfi és egy nő*, *Csak egy tréfa...* Közben elvégezte az egyetemet, aljegyzőként kezdett dolgozni, politizált.

– Az, hogy Madách verseket kezdett el írni, következhetett a számára nyilván jól ismert családi tradícióból, magának a nevelési rendszernek a sajátosságaiból, és természetesen a saját tehetségéből, elhivatottságából is. Az említett *Lantvirágok* egy személyes viszony privát megvallásának tekinthető: a kötetet az édesanyjának állította össze, amely valószínűleg az ő pénzén is jelent meg. Nem került a szélesebb nyilvánosság elé, csupán néhány példány maradt

meg belőle. Abban a korszakban nem volt szokatlan, hogy a nemesi családok támogassák fiaikat, ha irodalmi tevékenységet folytattak, hiszen ez növelhette a család hírnevét, ám kizárólag hobbiként tekintettek minderre, nem pedig élethivatásként vagy pénzkeresetként. Szintén ez a képlet mutatkozik meg Madách drámáinál, ugyanis azok a saját szórakoztatására születtek. Madách osztozik a korszak jellegzetes figurájának, az úri műkedvelőnek a fantomképéhez, aki azért műveli az irodalmat, mert izgalmasnak tartja a vele való foglalkozást, ám műveit már nem akarja a szélesebb nyilvánosság elé tárni. Ez azért érdekes, mert amikor Madách a közönség elé áll *Az ember tragédiájával*, óriási meglepetést kelt: ki ez, honnan került elő ez a szerző, ugyanis a nyilvánosság számára úgy tűnik, mintha a semmiből érkezne, miközben megvan a belső története a dolognak, egy nagyon hosszú, évtizedekre visszanyúló felkészülés formájában, amikor is Madách különböző műfajokat és szövegeket próbál irodalmi formába öltöztetni. Erről azonban csak kevesen tudhattak.

– Madách az édesanyja révén katolikus nevelésben részesült, majd fiatalon a liberalizmus hívővé vált. A megváltás gondolata azonban ekkor is foglalkoztatta, de nem teológiailag, hanem szociálisan közelítve meg a kérdést. A keresztény egyházak

és hívek által hangoztatott, bűneinkért való megváltásról nincsen szó nála.

– A kérdés attól bonyolult, hogy nem igazán áll módunkban megítélni egy 19. századi embernek a valláshoz való személyes viszonyát. Ha ezt a tőle létrehozott irodalmi szövegek segítségével próbáljuk megközelíteni, az mindig félrevisz, hiszen ebbe már az esztétikai és a poétikai kérdések is belejátszanak. Madách a kor fogalmi szerint úgy élt, ahogyan egy keresztény nemes úrnak élnie kell. Ilyen szempontból teljes mértékben a katolikus normákat tartotta a szeme előtt. Műveibe azonban mindez nem szűrődött be. Ha *Az ember tragédiáját* nézzük, ott Krisztus megváltásának a kérdése csak eltorzítva jelenik meg a bizánci színben. A hiány azonban sokatmondó, mert arra mutat rá, hogy ha valami nagy hatással rendelkezik, és ilyen fokú torzítások érik a történelemben, akkor az valóban fontos dolog lehet. Ez egyébként bele is illik a mű koncepciójába, hiszen a történeti színek voltaképp Lucifertől Ádámról és Évára bocsátott álmok, és a sátán nyilván nem olyan álmodó, aki Ádámban felidézni, amelyben azt mutatja meg neki, hogyan győzik le őt. A kiindulópont azonban Madách számára nagyon erősen ott van a katolicizmusban. Amikor *Az ember tragédiáját* megírja, előzetesen számírt mindarra a tudásra, amellyel a nézőnek a *Biblia* és a katolikus egyház tanítása szerint rendelkeznie kell. Az egyik ilyen például a mű sokat emlegetett lezárása. A vita mindig arról folyik, hogy a „Mondottam, ember, küzdj és bízva bízzál!”-sor mit jelent, de azt már nem szokták megkérdőzni, noha teljesen egyértelmű: kit hordoz a szíve alatt Éva. Jól tudjuk, hogy Káint. Hogyan is várhatnánk tehát, hogy Káin születése a biztos jövő záloga legyen, miközben ez rejtjelezett formában épp arról szól, hogy lám, Lucifer mégiscsak győzött, ha ideiglenesen is. Hiszen egy olyan gyermek fog megszületni, aki saját testvérét fogja megölni. Ebből a szempontból a mű vége erősen ironikus jellegű, de ez csak akkor hallható ki, ha a néző pontosan tudatában van annak, hogy a *Bibliában* mi történik ezen a szöveghelyen.

– *Egy kicsit térjünk vissza a fiatal Madáchhoz! A megváltó című versében azt írja: „Az istenember mennybe ment,/ és a földön az úr csak úr,/ a rab csak rab maradt.” „És a régiért új szenvedést cserélt.” Ez egy kicsit emlékeztet engem Petőfire, akinek költészetéről tavaly beszélgettünk.*

Az Édenkertben – Jankovics Marcell animációs Tragédia-filmjének részlete

Madách is hisz Istenben, Jézus Krisztusban, de kimarad nála a megváltás mozzanata. Isten a mennyben, a földön pedig Lucifer, aki sáttáná lesz, a gonoszság megtestesítője.

– Ez egy manicheus séma, amelynek megvan a maga tradíciója az irodalomban, és valóban eszünkbe juttathatja Petőfit. Ennek része azonban az is, hogy Jézus istenemberi mivolta nem kérdés, hanem magától értetődő. Már csak ezért sem kell bizonyítgatnunk, nem kell beszélnünk róla. Így aztán e vers alapján nem lehet következtetni Madách általános viszonyulására a hithez vagy a megváltáshoz. A mű keretein belül valóban így jelent meg ez a kérdés, és valóban benne van az a szociális gondolat is, amely a társadalmi igazságtalanságokat továbbra is jelenlévőnek, megoldandónak vagy éppen megoldhatatlannak tetelezi. De ezek csak az irodalmi szöveg határain belül érvényes kijelentések. Az, hogy Madách érzelmileg hogyan viszonyul mind-

ehhez, mennyire tekintette ezt ábrázolhatóknak, illetve irodalmi szövegben ábrázolhatóknak, az egészen más kérdés. Irodalmi problémaként a megváltás ugyan nem jelent meg nála, ez viszont nem jelenti azt, hogy más összefüggésben ne lett volna fontos a számára.

– *Egyes irodalomtörténészek szerint Madách 1857 elején élete mélypontjára kerül. Ekkor már túlvan a Fráter Erzsébettel való viharos házasságán. Az 1848/49-es forradalom elbukott, egyik fivére meghal, Mária nővérét második férjével és annak gyermekével együtt rablógyilkosok brutálisan meggyilkolják. Őt magát egy évi várfogságra ítélik, mert rejtegette Kossuth Lajos titkárát. Hazatérve szembesülnie kell, hogy a házassága tönkrement, menthetetlen. Ezen élmények és a világtörténelem alakulásáról olvasottak hatására fogalmazódik meg benne a Tragédia megírásának gondolata? Egy Szontágh Pálhoz írt, 1857. február 17-én keltezett levelében úgy fogalmaz: az első emberi teremtmény, Ádám mindig más és más alakban jelenik meg a történelem során, „de alapjában mindig ugyanaz a gyarló férgegy marad a még gyarlóbb Évával az oldalán”.*

– Mindezek kétségkívül fontosak és meghatározóak voltak Madách számára, de nehezen tudjuk megragadni, hogy *Az ember tragédiájának* megírása háttérében pontosan milyen élmények állnak. Ugyanilyen alapon azt is állíthatjuk, hogy elsősorban a világnézeti vagy a filozófiai problémák voltak számára a meghatározóak. Csak jelezném egyébként, hogy a Madách nővérének és családjának a haláláról Jókai *A karperec* címmel írt egy elbeszélést, amelyben ugyan nem hangzik el a Madách név, de a történet beazonosítható. Ám ez az élményháttér csak nagyon áttételesen van jelen *Az ember tragédiájában*. Madách nem életrajzi művet akart írni házasságának válságáról, illetve a személyes veszteségeiről, hanem az egyénnek és a történelemnek, vagy éppen a Teremtőnek és a legfőbb teremtettnak a viszonyát próbálta körüljárni, sokkal tágabb dimenzióban, szinte kozmikus méretekben. Ebből a szempontból legalább annyira fontosnak kell tartanunk a szerző irodalmi olvasmányait, melyek nála nagyon szerteágazó ismeretanyagot jelentenek. Ráadásul *Az ember tragédiája* oly mértékben sérti meg a korabeli színház konvencióit, az előadhatóság kritériumait, hogy a művet egyszerűen kell dilettánsnak és zseniálisnak tartanunk. Amikor Arany először belenézett a *Tragédia* kéziratába, alighanem úgy érezte, hogy ez egy dilettáns és reménytelen munka, ám

amikor végigolvasta, megváltozott a véleménye: már úgy látta, mégis lehet valamit kezdeni a műnek ezzel a szerkezetével, feltevé, ha valaki végig tudja vinni annak koncepcióját. Az azért persze nem véletlen, hogy *Az ember tragédiájának* a színrevitelére semmi esély (és szándék) sem volt Madách életében. Majd csak 1883-ban valósul meg ez, a rendezői színház jelentkezésekor. Kelt hozzá egy olyan rendkívüli színházi tehetség, mint Paulay Ede, aki azt mondta: a *Tragédia* színpadra állítható, de csak nagyon erős koncepcionális megoldásokkal. Ha például megnézzük, hány szereplőre lenne szükség, belátható, hogy egy normális színházi társulatban megoldhatatlan lenne. Paulay Ede felismerte, hogy ez a probléma a szerepösszevonások alkalmazásával áthidalható, vagyis úgy, hogy ugyanaz a színész több szerepben lép fel. Ezenkívül Paulay arra is rájött, hogy a szöveg csak húzásokkal vihető színpadra, de még így is egy olyan hosszúságú darabban kell számolni, amelyet csak egy stabil villanyvilágítással rendelkező színházban lehet előadni.

– Amikor az utolsó színben Éva bejelentí: „Anyának érzem, óh, Adám magam...” Lucifer így reagál: „S te dőre asszony, mondd, mit kérkedel?! Fiad Édenben is bűnben fogamzott, / Az hoz földedre minden bűnt s nyomort.”

Lucifer tehát előre vetíti a tragikus jövőt: Adám és Éva elsőként született fia Káin – ahogyan erre Ön is utalt, az Édenben fogant –, később megöli Ábelt, elkövetve ezzel az emberiség első gyilkosságát, ami ráadásul testvérgyilkosság. Éva azonban így válaszol: „Ha úgy akarja Isten, / majd fogamzik Más a nyomorban, / aki eltörüli, / Testvériséget hozva a világra.” Éva nyilvánvalóan Jézus Krisztusra, a Szabadító Messiás majdani megtestesülésére utal.

– Igen, így van. Ez is azt bizonyítja, hogy a kérdés Madách számára mennyire fontos volt, ám a dráma egész szerkezetében elsősorban nem ezt akarta ábrázolni. A Káinra tett utalás pedig azért is fontos, mert újfent azt igazolja: Lucifer pontosan tudja, hogy ki lesz ez a gyermek, csak Adám és Éva nem ismeri a jövőjét. Olyan játszma játszódik le az Úr és Lucifer között, amelyben egyik fél sem győzhet véglegesen. Az Úr sem. Mindig vannak olyan pillanatok, amikor Lucifer föláll, és újra kezdődik az egész. Ezért az a fajta rendezői beállítás, amely Lucifer vereségeként állítja be a *Tragédia* végét, alighanem félreérti a

drámát. Nem véletlen, hogy a mű szerkezetében olyan fontos szerepe van a misztériumjátékokra tett utalásnak. Hiszen a középkori misztériumjátékokban az Úr és a Sátán vitája alapvetően az ember feje fölött zajlik, amelyben az ember legfeljebb statisztá lehet. Ez a nézet éled újjá Madáchnál, egy sokkal modernebb formában.

– Az utolsó színben az Úr így határozza meg Lucifer szerepét: „Te Lucifer meg, / egy gyűrű a Mindenségben! – működjél tovább! / Hideg tudásod, dőre tagadásod / lesz az élesztő, / amely forrásba hoz, / S eltántorítja bár! – az mit se tesz! – Egy perc-re az embert, majd visszatér. / De bűnhődésed végtelen leend! / Szűnetlen látva, hogy

mit rontni vágyol, / Szép és nemesnek új csirája lesz.” Lucifer szerepe nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ember ne kényelmedjen el. Goethe *Faustjának* Mefisztója jut eszembe, aki így jellemzi önmagát: „Az erő része vagyok, / aki örökre rosszra tör, / de örökké jót térszen. / A tagadás a lényegem.” Lucifer legnagyobb büntetése, hogy bár folyamatosan próbálkozik, soha nem tudja teljesen megrontani az embert, végleg elfordítani Teremtőjétől, de soha nem hagy fel a próbálkozásaival.

– Amit itt Madách újrafogalmaz, az a teodíceának a kérdésköre: miért van rossz a világban, ha a Teremtő Isten a legfőbb jó. Ez nagyon nehéz, gyakorlatilag megoldhatatlanul jelenlévő filozófiai és teológiai kérdés, amely folyamatosan része volt az európai gondolkodástörténetnek. A *Tragédia* ehhez a hagyományhoz kapcsolódik. Az összetett sátánfigurák az európai romantikából is következnek, s abból a tapasztalatból nőnek ki, hogy az intellektus, a növekvő tudás nem feltétlenül járult hozzá az erkölcsök javulásához, azaz összeférhet egymással a rendkívüli intelligencia és az im-

moralitás. Ez az egyik nagy tapasztalata a XIX. századi irodalomnak, s ez megjelenik számos műben és műfajban, gondoljunk csak például Dosztojevszkij *Ördögökjére*. Az *ember tragédiájának* a színpadi útja során is többször előfordult, hogy Lucifert metsző intelligenciájú, kiábrándult értelmiségiként fogta föl a rendező. A nyolcvanas években a zalaegerszegi színházban Ruszt József rendezésében például Gábor Miklós játszotta így Lucifert, ballonkabátban és rendkívül hatásosan. Madách színpadi jelenvalóságát az teszi mindig időszzerűvé, hogy ő nem próbált meg a tőle felvetett kérdésekre egyértelmű válaszokat adni, nem tett igazságot az Úr és Lucifer, vagy éppen az Úr, Lucifer és Ádám igazsága között. A világban folyamatosan ott van a rossz, mert mindig újratermeljük, ugyanakkor mindig ott van a lehetősége a jószág megszületésének is.

– Számomra a drámai költemény végén az Úr Ádámnak és Évának adott búcsúintelve – „Mondottam, ember: küzdj és bízzal” – rímel Jézus tanítványaihoz intézett szavaihoz mennybemenetele előtt: „Veletek vagyok mindennap, a világ végéig.”

– Ezt teljesen elfogadható értelmezésnek gondolom. A jézusi mondat azért fontos, mert Jézus természetesen nem azt mondja, hogy nem lesz szenvedés, vagy nem érhet benneteket semmiféle baj. Csupán annyit állít, hogy mindig velünk lesz. S ez azért mégiscsak más. Az *ember tragédiájának* utolsó mondata pedig azért fontos, mert a mű világán belül a keretszínékebe vezet vissza: az Úr arra a feltétlen és odaadó bizalomra hívja fel itt Ádámot, amely az Édenben, a bűnbeesés előtt jellemezte kettejük kapcsolatát. E visszatérés persze nem valósítható meg, hiszen már megtörtént a bűnbeesés, és mindaz, ami ebből következett, de mint törekvés ott lehet az ember későbbi útjában. Az Édenre, az ottani egység állapotára pedig Az *ember tragédiájában* több helyen is történik utalás. Az előbb már idéztük: „Fiad Édenben is bűnnel fogamzott”. De a római színben, az orgia közepén Éva ottani reinkarnációja is arról beszél, hogy emlékszik egy olyan helyzetre, amikor boldog volt, s ez ugyancsak az Éden kései sugára. Madách beépítette szövegébe ezen utalásokat, és az utolsó mondat is ezek sorába illeszkedik.

Lyukak az emlékezés rostáján

Gondolatok Az árnyék a szememben című filmről

A kissé elcsépeelt bölcsesség szerint a történelmet a győztesek írják. Az események között válogatva csak a saját értelmezésüket mesélik el, újra és újra. Az persze érthető, hogy minden nép és ország a maga szempontjai szerint értékeli a múlt eseményeit, ám az már kevésbé elfogadható, ha valamit eltorzítanak vagy egyenesen elhallgatnak. A nemrég mozikba került *Oppenheimer* című film esetében is joggal merül fel bennünk a kérdés, vajon manapság az amerikaiakon kívül elfogadja-e még bárki is azt az álláspontot, mely szerint azért kellett az atombombát két japán nagyvárosra is ledobni, mert más-ként nem lehetett volna elkerülni a szigetek megszállását, ami pedig rendkívül sok amerikai katona életébe került volna. Ezért választották a bombákat és a több tízezer polgári áldozatot. De a 2. világháború alatt végrehajtott bombázások – melyeket a történészek sok esetben már terrorbombázás-ként emlegetnek – általában véve is súlyos morális kérdéseket vetnek fel. A közhiedelemmel ellentétben ugyanis nem a tengelyhatalmak, hanem a szövetségesek használták előszeretettel a bombát mint fegyvert, és a legnagyobb, megszámlálhatatlanul sok áldozatot követelő bombatámadásokat is a britek és az amerikaiak követték el, például Drezda, Hamburg vagy Tokió ellen. Utóbbi esetben – 1945. március 10-én – majd' annyi ember halt meg, mint az atomtámadások során.

Sokszor egyértelműen tudták a parancsnokok, hogy ott, ahol bombázni fognak, számtalan civil él, sőt, azzal is tisztában voltak, hogy az adott városban nincs fontos katonai létesítmény. E települések bombázását azzal indokolták, hogy nem csak a katonák ellen kell harcolni, az ellenség megtörésére minden eszközt be kell vetni. De egy nagyobb szabású akciónál amúgy is elkerülhetetlen volt, hogy ne legyenek polgári áldozatok is. A célzás annak idején szinte teljesen vizuális volt, sokszor pontatlan, így ott is pusztítottak a bombák, ahol nem kellett volna. Sok esetben, ha nem találták meg a kijelölt célt, máshol dobták le a bombákat. Ha ellenséges területet bombáztak, akkor a „járulékos veszteségen” könnyen túl lehetett lépni, ám a japánok vagy a németek által elfoglalt országok esetében ez már nem volt ilyen egyszerű. 1945. március 21-én a koppenhágai Jeanne d'Arc Intézetet bombázta le tévedésből a brit Királyi Légierő. A római katolikus iskolában több mint száz gyerek és felnőtt vesztette életét. Ezt az eseményt dolgozta fel Ole Bornedal *Az árnyék a szememben* című filmjében, mely a Netflixen is elérhető.

1944-45 fordulóján a Gestapo a dán ellenállási mozgalom több tagját is elfogta. A rabokat – mint ahogyan a nyomozás során összegyűlt dokumentumokat is – a koppenhágai Shell-háznak nevezett épületben tartották. A brit SOE (Special Operations Executive) – melynek feladata többek között a németek által megszállt országokban működő ellenállási mozgalmak támogatása volt – megszervezett egy légitámadást a Gestapo központja ellen.

A Karthágó-hadművelet során a tetőmagasságban repülő gépek három hullámban támadtak. A városba érve az első egyik tagja egy oszlopnak ütközött, és lezuhant egy iskola közelében. A másik két rajpilótái meglátták a füstöt, s mivel azt hitték, hogy a célpont ég – az alacsony magasság miatt rádiócsendben repültek, ezért nem tudták egymást értesíteni –, a két hasonló épületet összekeverve a francia Jeanne d'Arc katolikus iskolát kezdték bombázni. Ráadásul késleltetett robbanású bombákat használtak, így a pusztítás a szokásosnál is nagyobb volt.

Ole Bornedal filmje nem egyszerűen egy tragédia megjelenítése: jöjj és lásd! Amennyire lehetséges, igyekszik egyéni sorsokat is elénk tárni. A légitámadástól megnémult fiú és két osztálytársa, a szülei, a hitében megrendült apáca, a tévedését belátó HIPO ügynök (a dán rendőrség feloszlata és tagjainak deportálása után a kizárólag kollaboránsokból álló HIPO – Hilfspolizei, Kisegítő Rendőrség – látta el Koppenhágában a rendészeti feladatokat) apró történetei mind arra szolgálnak, hogy a katasztrófát látva valóban megrendüljünk, s ne úgy tekintsünk rá, mint egy sajnálatos, ám rég elmúlt történelmi eseményre. A bombázás során leginkább kisgyerekek haltak meg, ők, akik abszolút értelemben ártatlanok voltak. A film azzal teszi ezt még fájdalmasabbá, hogy több helyen szembesít bennünket a felnőttek gyerekek ellen elkövetett hétköznapi agressziójával is.

„A harcot, amelyet őseink vívtak, békévé oldja az emlékezés” – írja József Attila. Ám erre csak akkor van valós lehetőség, ha a múlt felidézése során nincsenek lyukak tudatunk rostáján, ahol a nem kívánt események szépen kipottyanak. Az nyilvánvaló, hogy egy háborúért elsősorban az tehető felelőssé, aki kirobbantotta. (Bár sokszor ez sem olyan egyértelmű, mint ahogyan azt általában gondoljuk.) *Az árnyék a szememben* ítélkezés nélkül állít emléket azoknak, akik áldozatul estek a koppenhágai támadásnak, ugyanakkor jelzi azt is, hogy a lelkiismeret nem lehet elhallgattatni, (bűn)tetteiért a felelősséget mindenkinek, még a győztesnek is vállalnia kell. Kellene.

Baranyai Béla

Ringatózás a magyar tengeren

Látogatás a keszthelyi Balaton Múzeumban

Nekem a Balaton a Riviéra – énekelte Németh Lehel az 1960-as években, és úgy tűnik, sokaknak ma is az. Közelebb van, mint a tenger, kevésbé hullámzik, és talán hamarabb is felmelegszik. Na de ez a nagy tó korántsem csak a fürdőzéstől szól, ami csak viszonylag későn, a 19. század eleje-közepén vált jellemzővé, ám akkor is csak szűk körben. Egyébként korábban a vízpart se lett volna alkalmas a gondtalan fürdőzésre, hiszen rengeteg volt a nádas, az iszapos, piócás, hínáros, köves szakasz a tó közvetlen környezetében. Jól ábrázolja ezt a nagyszerű 19. századi festő, Mészöly Géza *Baltoni halásztanya* (1877) című festménye, ahol halászok, nomád cigányok éppen egy *bödönhajó* mellett tevékenykednek (erről később még ejtünk szót).

A kora reformkor jelentette a balatoni nyaralások kezdetét, persze akkor még csak a tehetősek, a felső tízezer, leginkább az arisztokrácia és a gazdagabb polgárság részére biztosítva a kikapcsolódás lehetőségét. Manapság azt gondolhatnánk, hogy a helybelieknek a legkönnyebb a helyzetük, hiszen csak le kell menniük a strandra, és már fürödhetnek is. Ez azonban nincs így: közel hatvan év alatt jó néhány „bennszülöttet” ismerhettem meg Balatonkenesén, nem csak öregeket, és amikor arról kérdeztem őket, mikor fürödtek utoljára a Balatonban, a legtöbben azt választották, hogy már nem is igen emlékeznek rá, annyira régen. A helybeli parasztok, iparosok, s korábban, amikor még voltak, a halászok, a vincellérek, egyszerűen a régi ember számára a Balaton adottság és megélhetési forrás volt, nem pedig üdülés vagy nyaralás. És akkor még egy szót sem ejtettünk a tó élővilágáról, növényeiről, a benne vagy a környékén élő számos állatfajról, az úgynevezett tanúhegyekről, a lankás, mediterrán domboldalokról, szőlővidékekről.

De ha rossz az idő, mit csinálhat itt a nyaraló? Természetesen beltéri programokat keres magának. Ilyen lehetőséget biztosít számára például a keszthelyi Balaton Múzeum, amely éppen idén ünnepelte 125. születésnapját. Bizton állíthatom, hogy érdemes

ellátogatni ide, mert páratlan élményt jelenthet a Balaton iránt rajongóknak. A Balaton Múzeum létrehozásához és működtetéséhez az egyesületi háttérrel választották az alapítók. A Balatoni Múzeum Egyesület 1897 nyarán alakult meg Keszthelyen, és innen, 1898. augusztus 7-től, az első rendes közgyűlésétől datálódik a szervezőmunka. Az egyesület kitűzött céljai között akkor és a későbbiekben is kulcsfontossággal bír a Balaton-kultusz, a tó és környékének megismertetése, népszerűsítése.

A múzeumot a Balaton-parttól tízperces sétával érhetjük el. A gazdagon díszített neobarokk épület az 1920-as évek végén épült. Amint felfelé haladunk az első emeletre, ahol a nagyszabású kiállítás kezdődik, hátrafordulva egy rendkívül keskeny panorámafestményt fedezhetünk fel. E 19. századi alkotáson a déli partról szemlélve láthatjuk a Badacsony mindent meghatározó vonulatát. Ha tovább megyünk, egy nagyméretű térképen és kisebb információs táblákon végigkövethetjük a *Balaton megszületését*. A részletes geológiai térképet az 1869-70. év felvételei alapján Lóczy Lajos, a Balaton legnevesebb kutatója reambulálta, szerkesztette 1920-ban. Megtudhatjuk azt is, hogy a tó úgy keletkezett, hogy egy Balaton nevű óriás egy hatalmas sziklát kirántott a helyéről, ahonnan víz tört fel, és így jött létre Közép-Európa legnagyobb tava. Persze, ez csak legenda, szép mese, amely azonban arról tanúskodik, hogy nem csak a tudósokat foglalkoztatta a tó születésének a kérdése. Külsővázis lábasfejű, óriás egysejtűek, cápafogak, puhatestűek, balatoni kecskekörmök, mamut – ilyen és ehhez hasonló egykori lények maradványait láthatjuk egy elég nagy vitrinben.

A következő teremben meg is érkezünk az egyik legkényesebb témához, amely *A Balaton és az ember címet viseli*. A fali ábrán egy pisilő kisi fiút láthatunk, de ez most nem azonos a brüsszeli híres kis szobrocskával. Az alatta lévő szövegben olvasható, mire utal a pisilő kisi fiú képe: „A tóba közvetlenül jutó szerves anyag a veszélyes algásodást segíti elő. Ma már tudjuk, hogy a tó környezete felszíni és éghajlati adottságainak eredménye, tehát nem volt

öröktől fogva, és – utódaink legnagyobb bánatára – nem is fog örökké létezni. Azt is tudjuk, hogy már soha nem lesz olyan, mint volt a rómaiak vagy akár Széchenyi István korában, mert az elmúlt két évszázadban az ember oly mértékben belenyúlt a Balaton életébe, hogy a tó sorsát immár a természet és az ember közösen alakítják. Az előbbi tényezők változása ma még kiszámíthatatlan, sajnos, időnként az emberi beavatkozás hatásai is. Minél jobban megismerjük a Balaton tulajdonságait és minél inkább korlátozni tudjuk a tó kihasználására irányuló napi érdekeinket, annál többet tehetünk a Balaton életének meghosszabbítására.”

Nem sok jót ígér a Balaton Múzeum honlapján olvasható Németh István Péter-féle bejegyzés sem, aki Cholnoky Jenő földrajztudós kutatásairól írva, borús képet fest a Balaton jövőjéről: „A legeslegpontosabb mai előrejelzések szerint a Balaton szép tükre majd újra részmedencékre törik szét, aztán egy-két lápos tavacska marad csak hírmondónak belőle, végül 2200-ra kiszárad. Krieger Sámuel 1776-ban terveket szőtt a Balaton lecsapolásáról, kiszáritásáról. Még a rómaiak közül is csak a legvoluntaristábbak gondoltak haszonnövényeket termelni a medrében, de meglehet, hogy nemsokára utódaink fogják bevetni energiafűvel. Azért, ha lehet, ne legyen egészen így.”

De most lépünk tovább, és ismerkedjünk a ma még látható Balaton szépségeivel! A következő termekben csodálatos diorámákban gyönyörködhetünk. A szépen megvilágított, portmentes, jól karbantartott óriási terekben mindenféle kis állatot és persze növényeket is láthatunk, szépen preparálva: dolmányos varjút, szalakótát, zöld varangyot, erdei cikányt, vándorsólymot, ökörszemet, cseres tölgyeket, kislevelű hársat, mezei juhart, barkócafát, vadcsereznyét és még sok minden mást. Nagyszerűen sikerült megidézni múzeumi nagyzetek között a Balaton körüli természetet, amely nem csak a gyerekek számára lehet hasznos az ismeretszerzésben.

Rengeteg kiállított tárgy és kutatási eredmény, régészeti feltárás, régi és közelmúltbeli fénykép teszi igazán gazdaggá ezt a rendkívül igényes, állandó kiállítást. A régészet tárgyi emlékei közül kiemelkedik egy késő bronzkori kincslelet a Várvolgy-Nagyláz-hegyről. Ami ennél is érdekesebb, az a Keszthelytől hat kilométerre délre, Fenékpusztán található késő római erőd, amely a legjelentősebb a Balaton környékén. Az erőd méretei lenyűgözőek: fala 2,5 méter vastagságú, és 44 kerek toronnyal erősítették meg a védelmét. A másik fontos régészeti emlék a Rezi vár, amely a Keszthelyi-hegységben a Meleg-hegy 427 méter magas szirtfokán áll. Egykori tulajdonosai nem tudták fenntartani a várat, ahogy a Tátika várat sem, ezért arra kérték a Haditanácsot, hogy lerombolhassák őket, akik 1589-ben engedélyezték is ezt számukra. A kiállításon remek makett látható a Rezi vár egykori állapotáról, amit a 2000-ben megindult régészeti kutatások alapján rekonstruáltak.

A balatoni halászat emlékei szintén nagyon érdekesek lehetnek a látogatók számára. És itt térnek vissza a bődönhajóhoz, ami egykor az itteni halászat fontos vízi közlekedő eszköze volt. Egyetlen fából faragták ki ezt rendkívül ingatag járművet, ezért is nevezték őket lélekvesztőnek. A deszkahajók csak a 19. század hatvanas éveitől kezdtek kiszorítani ezeket a nehézkes alkotmányokat. Túl sok nem maradt meg belőlük, de itt a kiállításon régi halászháló társaságában megnézhetünk egy szépen restaurált példányt. A víz és a nádas közelében épített halászkunyhót is láthatunk di-

orámaként megépítve. Szintén remek életkép készült a téli halászatról, amint éppen a jégből kivágott léken át húzza ki a halász a hallal teli hálót. Szerencsére maradtak fényképek is a balatoni halászat idejéből, hiszen mára megszűnt a nagyüzemi halgazdálkodás. A Balaton nyílt vízfelületén halászbokrok, illetve céhek halásztak. A tó téli jég alatti halászata különösen eredményes volt, gyakran egy húzásra több száz mázsa halat fogtak. A jeges halászat úgynevezett öreghalója körülbelül kétszáz méter hosszúságú volt.

Keszthelytől hat kilométerre a Balaton északi partszakaszán, a Szent Mihály-dombra épült kápolna egy csodás történet emlékét őrzi. „A Jóisten segédelmével egy jégdarabról negyven ember megmenekült, 1739.” A történet szerint negyvenhatan halásztak a befagyott tó jegén, amikor a jég olvadni kezdett, és beszakadt

Bődönhajó

alattuk egy jégtábla, amit a szél a Balaton közepe felé sodort a halászokkal együtt. Hozzá tartozóik kétségbeesve követték őket tekintetükkel a dombról, és megmenekülésükért fohászkodtak. Akkor a szél hirtelen megfordult és a part felé vitte a jégtáblát. Negyvenen megmenekültek, s ennek emlékére építették a Szent Mihály-kápolnát a 18. században. A fogadalmi kápolna egyhajós, félköríves szentélyű, tornya a keleti oldalon áll, apszisa nyugatra néz. Eötvös Károly ezt írja *Az utazás a Balaton körül* című könyvében: „A kápolna igazán kicsiny. Alig fér bele száz ember. Csak néhány ünnepnapon és búcsújárás-kor van nyitva. Akkor szólal meg kis tornyának kis harangja is. Szent Mihálynak van felszentelve, búcsúján annyi nép van, hogy nem fér el a kápolnában, s a hegyen, se a hegy oldalán.”

A már említett Mészöly Géza képei mai szemmel romantikusak, ámbar inkább mondhatnánk realistáknak – az igazi romantikus Balatont Brodsky Sándor örökítette meg jó néhány száz a 19. század folyamán. Különösen szerették a festők az akarattjai és a világosi letört löszfalas partokat ábrázolni, amelyek a kenesei Soós-heggyel együtt ma is láthatók. Azonban

nemcsak a festők találtak témát a tó mellett, hanem a költők és az írók is, gondoljunk csak a jól ismert Jókai-házra Balatonfüreden. Sokan kerestek gyógyulást a Balaton partján, különösen Füreden, de Hévízen is. Persze Füred a társasági élet színterévé is vált, ahol annak idején a Dunántúl első magyar nyelvű színháza nyitotta meg kapuit. Megépítették a híres füredi sétányt és a szivkórházat is. Szállodák, vendéglők nyíltak sorozatban a 19. század folyamán. A térszene, bálók, kirándulások, az élénk sport- és hajóélet nyújtottak kikapcsolódást az ide látogatóknak. A különféle savanyúvízes gyógymódok kiegészítésül szolgált a tavi fürdőzés.

A kiállításon rengeteg emléktárgy, fotó idézi meg a különböző korszakokat a 20. századi Balaton életéből. A harmincas évek cserkészmozgalmi ugyanúgy megjelennek a kiállításon, mint az ötvenes-hatvanas évek úttörői. Az édesapám lelkesen beszélt az 1930-as években az akarattjai cserkésztabornban eltöltött nyári hegyekről. A kiállítás második felében a fotók és plakátok mellett a Balaton legjellegzetesebb hajóinak modelljeit tekinthetjük meg. Többek között láthatjuk itt az 1846-ban készült Kisfaludy, a híres oldalkerekű gőzhajó modelljét is.

A kiállítás végén ezt olvashatjuk: „Korunkban a Balaton-vidék természeti és kulturális értékeinek kiaknázása terén egyre inkább a környezetvédelem és az ökoturizmus szempontjai érvényesülnek.” Ez a megállapítás régebben születhetett, a szándék nyilván megvolt, de manapság ennek a törekvésnek a nyomait már nem igazán lehet felfedezni.

Szöveg és kép: Mészáros Ákos

Hullámvölgyben botladozva

Elérkezett a képregényfilmek ezüstkora?

A mozirajongó közönség az ideai bemutatónapot bön-gészve különös dologra lehetett figyelmes: Hollywood az előző éveknél sokkal szerényebben adagolja aktuális látványfilmjeit, s azok rendre meg is bukznak a mozikban. Elérkezett volna a három évtizede virágzó képregényfilmek első nagy hullámvölgye? Trendek az átalakulóban lévő álomgyárból.

Négy és fél éve, 2019. április 25-én különleges pillanatnak lehattunk szemtanúi: ezen a napon mutatták be a *Bosszúállók: Végjátékot*, amely mozis pályafutása során csaknem hárommilliárd dollárt termelt a kasszáknál. A Marvel-moziverzum első négy fázisának betetőzése egyúttal a 2008 óta élő szuperhős-generáció átívelő történetének végére tett grandiózus pontot. Míg az egy évvel azelőtti felvezető (*Bosszúállók: Végtelen háború*) bemutatta a

szódik, s köpenyt vagy sztreccsruhát öltenek-e hősei. Az elmúlt bő húsz év ráadásul megmutatta, hogy a szuperhős-mozi sokkal inkább a hagyományos filmműfajok „trójai falovaként” működik: magába szippantja a sci-fi, a fantasy, a kosztümös film és a vígjáték műfaji elemeit, alapja azonban a klasszikus kalandfilmes séma, tündérmesei dramaturgiára felfűzve. A hős először is megszületik, avagy létrejön: pókcsipés (Pókember), villámcsapás (Flash), gamma-sugárzás (Hulk) vagy éppen súlyos lelki trauma (Batman) hozza létre azt az alaphelyzetet, amelyben főszereplőnknek jellemformáló utazásra kell indulnia. Identitáskeresés (népmesei fordulattal: próbák), segítőtársak és legyőzendő akadályok szegélyezik útját, míg megéri küldetése beteljesítésére. A vége általában hepiend – még ha manapság a lélektani realizmus jegyében esendő karakterekként ábrázolják a szuperhősöket. Ho-

mérosz óta ismert (és hatásos) ez a séma, ami nem véletlen: jelenkori szuperhős-történeteink leginkább a korabeli félistenek két világ közti botladozásának feleltethetőek meg. Nem feltétlenül kell mindehhez Zack Snyder-i belassult pátosz: a szuperhős az emberi világból kiemelkedik ugyan, ám az Univerzumot mozgó felsőbb erők működését csak részben képes befolyásolni. Hollywood hosszú évtizedekig annak a kulcsát kereste, hogyan adaptálja nagyvászonra mindezt a kortárs közönség ízlésének megfelelően. Két, jobbára társak nélküli pionírkísérlet (*Superman*, 1978, *Batman*, 1989) után az ezredfordulóra találta meg.

Azt hinnénk, a szuperhős-mozi alapvetően eszképiasta műfaj, ám a gyorsan fel-futó képregényes látványfilmek sokáig megdöbbenően érzékenyen reagáltak mindarra, ami a kortárs Amerika közéletét foglalkoztatta. A színes-szagos, önfe-

A több jobb? (Pókember: Nincs hazaut, 2021)

szupergonosz Thanos (Josh Brolin) baljós felemelkedését, a *Végjáték* immár nem dacolt az álomgyári dramaturgiával, és súlyos áldozatok árán ugyan, de győzelemmel jutalmazta hőseit. Négy év távlatából már látható, hogy ez a győzelem egyúttal az újkori képregényfilmek két évtizede íródíj aranykorának is véget vetett. De valóban hullámvölgy következik?

Úgy tűnik, igen. A koronavírus-járvány, a streaming-szolgáltatók térnyerése és a sztrájk alaposan megtépázta a mozi mint szórakozási forma presztízsét, s ebben mindig Hollywood húzó-műfajai szenvedik hagyományosan a legnagyobb károkat. Ami öt-hat évtizeddel ezelőtt a western volt, a nyolcvanas években pedig a sci-fi és az akciófilm, az ma a szuperhős-mozi: minden nagystúdió látványos portékákkal hozakodik elő, súlyos összegeket költ a gyártásra meg a promócióra, és csillagászati bevételeket remél. S a párhuzam műfaj történeileg is megállja a helyét: napjaink domináns filmműfaja a leggyakrabban képregényes alapanyagból született, emberfeletti hősök világmegmentő csatáit elbeszélő látványmozi.

A szuperhős mítoszának eredete

Ha a klasszikus műfajszemlélet felől közelítünk az újkori képregényfilm felé, jórészt értelmezhetetlen a végeredmény: egy film műfaját nem határozza meg annak irodalmi (vagy ponyvairodalmi) eredete, sem az, hogy milyen elképzelt világokban ját-

ledt kilencvenes évek után az ezredforduló, majd a 2001. szeptember 11-i terrortámadás utóhatásai formálták az akkoriban bemutatott szuperhősfilmeket. Pókember eleinte még a középiskola és az első szerelem nehézségeivel küzdött (*Pókember*, 2002), ám csakhamar felbukkan a régi barátból radikalizálódó ellenfél figurája, majd a főhős szeretett New York-jának közepén rendezett városrombolás. Christopher Nolan *Sötét lovag*-trilógiájában hasonlóan, bár jóval rétegzettebben tematizálja a háborús hisztéria révén szűkülő demokratikus keretek, az arctalan ellenséggel szembeni védekezés és a társadalmi rendet fenyegető káosz súlyos kérdéseit. S itt van egy cinikus (és kőgazdag) fegyvergyáros, akiben egy afganisztáni terrorakció tűszaként ébred fel a lelkiismeret, hogy megszerzett vagyonát újabb gyilkos tűzerő helyett ezúttal egy védőpáncélra fordítsa. Vele kezdődött tizenöt éve a filmtörténet legnagyobb mozikassza-sikere: a Marvel-moziverzum.

Egész pályás letámadás

Izgalmas megfigyelni, hogy Kevin Feige, az újkori Marvel-mozik mögött álló mindenható producer miként találta meg csalhatatlanul az alapformátumot, és a sorban érkező filmek nyomán hogyan próbálja meg óvatosan frissíteni azt. A hősöket egyenként bemutató, jórészt biztonsági játékot játszó eredetfilmek után Joss Whedont, a képregényes geek-kultúra egyik legnagyobb értőjét kérte fel, hogy megrendezze az első *Bosszúállók* eseményfilmjét. A

Nyílik a multiverzum (Doctor Strange és az örület multiverzuma, 2022)

látványos sikert látva részben gyengébben sikerült folytatások (Thor: Sötét világ, Vasember 3), részben filmműfaji kalandozások következtek (jórészt a kémthriller irányába), majd a 2017-es Thor: Ragnarök jelezte az újabb fordulatot: a vígjátéki hangütés eluralkodását. Ekkor vált érezhető törekvéssé, hogy fiatal, markáns egyéni stílussal rendelkező filmrendezőket kérjenek fel egy-egy újabb film elkészítéséhez. A „szerzői fűszer” így frissíti a formulát, a nagyköltségvetésű filmkészítésben járatlan direktoron pedig könnyen átvihető a produceri akarát.

A nagy, átívelő történet kirakósának darabkáit eközben növekvő önirónia kíséretében, kiszámítottan tették elénk: rajongók milliói fantáziálhattak a legvadabb teóriákról, s a közös nyomozás élvezete fenntartotta az érdeklődést egészen a grandiózus fináléig. Ám mi történik, ha a babérkoszorú megkopik, a hősök hazamentek, és az afterparti is rég kimúlt? A szuperhősfilmek legutóbbi négy évét leginkább a bizonytalan útkeresés jellemzi.

A multiverzum csapdája

A Marvel-moziverzum hősei mint-ha maguk is szűknek érezték volna az eddigi, alapvetően egységes történet kereteit: elkezdtek kirándulni különféle fantáziavilágokba. A képregényes kánon ezt multiverzumnak nevezi, amelyben dimenziókapuk segítségével alternatív világok alternatív hősei (és gonoszai) bukkanhatnak fel (és tűnhetnek el), végtelenre emelve a variációk számát. A fokozás kényszere amúgy sem idegen Hollywoodtól: megsokszorozott CGI-effektusok, megnövelt játékidő és a multiplifikálódó szuperhős bizonyára többszörözi a bevételt is. A valóság azonban rácsfolt a feltételezésekre: újabb mozijaival, illetve a már házon belül készített sorozataival látványos útkeresésbe kezdett a Marvel, s idáig úgy tűnik, a multiverzum-konceptió sokkal inkább a valódi alkotói innováció hiányát fedi el, semmint hogy megsokszorozná a lehetőségeket. Doctor Strange (Benedict Cumberbatch), Loki (Tom Hiddleston), Skarlát Boszorkány (Elizabeth Olsen) és a Hangya (Paul Rudd – családijával együtt, ráadásul idén) egyaránt járt már a multiverzumban, valódi drámai téje azonban egyik kalandjuknak sem volt. Pókember (Tom Holland) az egyetlen, akinek igazi erkölcsi dilemmával kellett szembenéznie

a dimenziókapu megnyílása után (Pókember: Nincs hazaut, 2021).

Szintén ezzel a fogással próbál szabadulni terhes örökségétől a rivális Warner-Discovery tulajdonában álló DC-univerzum, melynek zaklatott közelmúltja külön írást érdemelne. 2013 óta a folyamatosan cserélődő vezetés legalább három különböző irányváltást eszközölt a formálódó film-sorozatban, ennek eredménye többek között két filmkatasztrófa (Öngyilkos osztag, Az Igazság ligája), több félre-sikerült látványmozsi és elsőpró rajongói utálat. Az egységes képregényes univerzum ötletét legkésőbb 2018-ban elengedték, annak utolsó hírmondóit (Shazam! Az istenek haragja, Kék Bogár) idén mutatják be. A nyár egyik legtöbbet emlegetett, szintén hanyatttörtött sor-sú filmje, a Flash – A Villám szintén különleges világokba kalauzol minket, ám hőse, személyes tragédiáját megoldandó tulajdonképpen inkább időutazásba kezd, majd egy alternatív jelenbe csöppen, bolognai tészta módjára megkavarva az idővonalakat. A film becsülendő ambícióval építi egy drámai mag köré történetét, sikerét azonban elsodorta a főszereplőt játszó Ezra Miller magánéleti botrányosorozata, a többszöri rendezőváltás, a színvonalatlan CGI és a koronavírus-járvány miatti premierkésés.

Mi következik?

2022 őszének egyik legnagyobb híre volt, amikor bejelentették, a korábban sikeres Marvel-mozikat rendező James Gunn Peter Safrannel közösen új filmes univerzumot épít a DC számára, hogy végre otthonra leljen Batman, Superman, Wonder Woman és a többi idetartozó szuperhős. Túloldalon, a Marvelnél pedig az

Reciklált szuperhősök (Flash – A Villám, 2023)

eddig jól bevált (s a riválisok által még mindig irigyelt) formulát próbálja Feige újabb fogásokkal frissíteni. Igazi tartalomtelítés van tehát kilátásban, amely persze magában hordozza a minden eddiginél nagyobb uniformizálódás veszélyét.

A jobbára gyermekreg történeteken alapuló képregényfilmes aranykorszak minden jel szerint lezárult, reményt talán csak egy harmadik szereplő idén bemutatott filmje adhat. A Sony/Columbia Pókember: A Pókverzumon át című animációs filmje az öt évvel ezelőtti, Oscar-díjas első rész méltó folytatása innovatív látvány-nyal, sziporkázó ötletekkel és pergő tempóval. Utóbbi meghatározó momentum: információ-túladagolásával hamisítatlan Z-generációs filmélmény.

AZ *Új Ember* KÖNYVESBOLT AJÁNLATA FERENC PÁPA MAGYARORSZÁGI APOSTOLI LÁTOGATÁSÁRA

FERENC PÁPA A REMÉNY TANÚI ÉS MAGVETŐI LEGYÜNK!

Katekézisek a keresztény reményről
2016. december 7. – 2017. október 25.

„A mi reményünk egy személy, mégpedig az Úr Jézus, akinek élő jelenlétét felismerjük magunkban és testvéreinkben, hiszen Krisztus feltámadt.” (2017. április 5.)

„Menjünk el Krisztus sírjához, lássuk az elmozdított kősziklát, és gondoljunk arra, hogy Isten egy nem remélt jövőt készít nekem és mindannyiunknak! Menjünk el saját sírunkhoz – mindnyájunknak van egy kis sírja belül –, és lássuk meg, hogy Isten képes itt is feltámadást adni! Itt boldogság van, öröm és élet van, ahol mindenki csak azt hitte, hogy szomorúság, vereség és sötétség uralkodik. Isten a legkopárabb kövek közül hajtatja ki legszebb virágait!” (2017. április 19.)

„A jövőt még nem ismerjük, de tudjuk, hogy az élet legnagyobb kegyelme Jézus Krisztus: ő Isten ölelése, aki utunk végén vár ránk, de aki már most kísér és vigasztal bennünket utunkon.” (2017. augusztus 23.)

„Ha egységben maradunk Jézussal, a nehéz pillanatok hidege nem bénít meg bennünket; és ha az egész világ a remény ellen prédikálna, ha azt mondaná, hogy a jövő csak sötét felleget hoz, a keresztény tudja, hogy abban a jövőben ott van az Úr visszatérése.” (2017. október 11.)

A könyv megvásárolható az Új Ember könyvesboltban
(1053 Budapest, Ferenciek tere 7–8.),
valamint webáruházunkban: bolt.ujember.hu